

Noticiari del mes d'octubre

Nous carnets d'identitat.—La Junta Directiva del CENTRE comunica a tots els socis que ha acordat anullar, des del primer d'octubre, els actuals carnets d'identitat, els quals en el successiu no produiran efecte per a acreditar la personalitat de l'interessat, i són substituïts per unes targes d'identificació, similars a les vigents en altres entitats esportives.

Aquestes targes porten la fotografia del beneficiari en tamany de 2 i mig per 3 centímetres, i per a llur validesa és indispensable que vagin acompanyades del rebut del mes corrent.

Tarja i rebut van dintre una petita bossa de celluloide.

Aquesta nova tarja d'identitat serà obligatòria per a tots els socis del CENTRE, els quals hauran d'exhibir-la a l'estatge social i a la biblioteca i també per a tenir el dret d'entrada i reduccions de preus als xalets i refugis propietat del CENTRE i als d'altres entitats que tenen reciprocitat establerta amb aquest.

Els esmentats carnets, el preu dels quals és solament de 50 cèntims, seran lliurats als socis pel cobrador del CENTRE en passar-los al cobrament el rebut del quart trimestre corrent.

Fotografies per als carnets.—Als efectes del lliurament del carnet en ingressar com a soci del CENTRE, la Junta Directiva ha

acordat que juntament amb la proposta de soci s'acompanyi una fotografia de l'interessat.

Hom ho assabenta així als socis del CENTRE per al cas que signifiqui alguna proposta d'ingrés, per quant no es donarà curs a aquelles que no vagin acompanyades de la fotografia del soci proposat.

El Govern de la Generalitat i la tala de boscos.—Assabentada la Junta Directiva de la resolució adoptada pel Govern de la Generalitat encaminada a la salvaguarda de la riquesa forestal de Catalunya, adreçà un comunicat de felicitació a l'Honorable senyor President del Govern, en el qual li manifestava ensems el desig que les disposicions governatives no siguin, com fins ara, lletra morta, sinó que s'obligui als propietaris de boscos a llur racional explotació, i que no es permeti la destrucció que tantes vegades hem hagut de lamentar.

L'Honorable senyor President del Govern català ha contestat en atenta lletra agraint les manifestacions contingudes en aquella comunicació.

Millorament del Refugi de la Renclusa.—L'acceptació que per part dels excursionistes i esquiadors ha tingut el refugi lliure de la Renclusa, situat a uns 25 metres al Sud del Xalet obert durant els mesos de juliol a setembre solament, com a base d'excursions durant l'hivern, ha fet estudiar a la Comissió de Refugis del CENTRE la conveniència de millorar-lo, perquè reuneixi totes les comoditats possibles.

Amb aquest criteri, durant aquest estiu s'hi ha treballat de ferm i, en tancar el Xalet guardat a les darreries de setembre, queda en el refugi lliure, sense estar tancat amb clau, a disposició gratuïta de tots els excursionistes, un dormitori general de dos pisos amb una capacitat total de 16 a 20 persones, amb abundant palla nova, llenya suficient per a l'hivern, algun atuell de cuina, i amb l'edifici renovat en les parets, portes, finestres, teulada i llar de foc.

A més hi ha, al costat de l'habitació, un magatzem que pot servir en casos de molta afluència.

Preguem els visitants, en fer-los aquest oferiment, que vulguin prendre tota mena de precaucions per tal de fer duraderes aquestes condicions avantatjoses, puix en cas de no respondre com cal als esforços desinteressats del CENTRE, ens obligaria a reservar l'entrada i ús a qui donés la garantia necessària.

El Monetari del Museu de la Ciutadella.—La Junta de Museus de Barcelona ha emprès la tasca de transformar el Monetari del Museu de la Ciutadella, i donar-li una organització adequada que respongui a l'objecte a què està destinada la col·lecció numismàtica, que forma una de les seccions més interessants d'aquell centre. D'avui més, Barcelona podrà comptar amb un *Gabinet Numismàtic de Catalunya*, sota la base dels exemplars que es posseeixen, i augmentats amb noves adquisicions i amb els donatius i dipòsits que es vagin fent en el successiu. (Vegeu el *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona*, maig, agost i octubre d'aquest any).

Era una necessitat, de temps sentida, la de retornar als bons dies en els quals els estudis numismàtics i l'afició a col·leccionar monedes antigues era característica de la nostra gent culta. Recordem els noms de Ripoll, Salat, Pedrals, Pujol i Canps, Campaner, Botet i Sisó i d'altres.

El CENTRE posseeix un nombre de monedes, de diferent vàlua i de relatiu interès, sense que mai no s'hagi fet una selecció dels exemplars, ni una classificació que permetés llur estudi.

Aprofitant l'avinentesa de la indicada formació del *Gabinet Numismàtic de Catalunya*, la Junta Directiva, a proposta de la Secció d'Arqueologia, prengué l'acord d'oferir, en qualitat de dipòsit, als Museus de la ciutat, les monedes pertanyents al CENTRE. Acceptada l'ofrena, s'ha fet lliurament al senyor Conservador del Gabinet Numismàtic, prèvies les formalitats pertinents, del lot de 119 monedes per la seva guarda, conservació i classificació en dit Gabinet.

La «lepra» dels anuncis.—El CENTRE s'ha cregut en el cas de dirigir-se a les entitats oficials competents cridant l'atenció sobre un fet que ja pot qualificar-se d'abús intolerable.

L'afany immoderat de l'anunci industrial ha arribat a un extrem que és precís que se'l redueixi als seus justos límits, i obligar a respectar allò que és digne de la consideració de tothom.

Catalunya, com és ben notori, compta amb una varietat de paisatges, perspectives, panorames i punts de vista que forma com un *museu* natural, de veritables meravelles. Altíssimes muntanyes, boscos magnífics, planes immenses, platges suavíssimes, costes *braves*, que són altres tants quadres que impressionen així els artistes professionals com tothom que senti les suggestions de la Bellesa en totes les més exquisides manifestacions. Sovint completen aquests esplectacles, que componen admirablement com una

escenografia inimitable, els monuments artístics, les ruïnes venerables i els llocs històrics.

Doncs, bé; sovint tots aquests alts prestigis són desconeguts, profanats millor dit, per l'industrialisme que no respecta el que és digne d'ésser-ho sempre, amb tal que sigui a propòsit per a la propaganda.

Un escriptor francès, amb mot gràfic, ha qualificat aquests atreviments de *lepra*, i demana que s'aturi aquesta pestilència per qui té el deure de vigilar o salvaguardar el patrimoni espiritual i cultural de la nació.

A aquest pas, si no s'hi posa el remei necessari, no està llunyà el dia que aquesta *lepra* s'estendrà arreu com una nova pesta; i serà cosa ben poc agradable veure profanats amb anuncis el cim del Puigmal, l'estany de Sant Maurici, els pics dels Encantats, els pals de Pedraforca, el bosc del Gresolet, el Cavall Bernat de Montserrat, etc. i altres indicats del nostre «turisme», o empastifats amb virolats anuncis modernistes els venerables murs de les nostres catedrals i monestirs històrics, i fins aprofitar el fris de l'arc de Barà, si a algú convingués.

No cal insistir sobre la necessitat d'aturar aquests abusos. Si el *turisme* va entrant en els nostres costums no ha de sofrir la competència amb el que contraria el seu principal objecte, que és fer conèixer, estimar i respectar el que la Natura, l'Art i la Història poden encara mostrar als qui interessin aquestes manifestacions més representatives de la secular cultura de la nostra terra.—P. C. i G.

SESSIONS I CONFERÈNCIES

Inauguració del Curs 1932-1933.—El dia 28, el CENTRE celebrà l'acte inaugural del curs de 1932-1933. Amb aquesta avinentesa enguany es volgué retre tribut d'agraïment al que fou un dels seus socis En Juli Vintó, amb motiu d'haver fet donació de la seva important Biblioteca.

En aquest acte, del qual donarem una detallada recensió en el BUTLLETÍ del proper mes de desembre, el secretari del CENTRE senyor Fèlix Turull donà lectura de la Memòria del curs passat, que transcrivim íntegrament.

Memòria del Curs 1931-1932

*llegida pel senyor Secretari del CENTRE, en
la sessió inaugural del Curs de 1932-1933.*

Senyores i senyors:

No ha disminuït gens el treball i l'entusiasme dels socis del CENTRE durant el curs passat. S'ha treballat amb la bona voluntat habitual en els d'aquesta casa, i amb el desig d'anar sempre endavant i de posar tot l'esforç possible per tal de continuar i augmentar les diverses activitats a què es dedica el CENTRE en bé de la cultura de la nostra Pàtria.

Jutgeu vosaltres mateixos per les dades que us vaig a llegir.

CONFERÈNCIES.—Cada divendres, seguint el costum d'aquesta casa, s'han donat conferències sobre diversos temes; les més importants han estat les següents: La de la sessió inaugural del curs passat donada pel President del CENTRE, senyor Pau Vila, sobre el tema *La Vall de Lord. Una vila industrial a muntanya*. El senyor Joan Queralt parlà sobre *L'acampada colectiva de la Secció d'Esports de Muntanya a Sant Maurici*. El senyor Francesc Blasi la donà sobre *Serres de Montagut*. Sobre *Mitja excursió pels Alps francesos; El Dauphiné* versà el senyor Albert Oliveras. El senyor Antoni Muntanyola desenrotllà el tema *La futura organització del turisme a Catalunya i el Centre Excursionista de Catalunya*. El senyor Feliu Duran i Cañameras la donà sobre *La protecció a les antiguitats*. El senyor Albert Oliveras ens parlà d'*Escalades al Pireneu. Conversa sobre pessebres* pel senyor Josep Barrillon. Sobre *Aragó llegendari; Records històrics i folklòrics* en donà una el senyor Josep Rovira i Mas. El mateix senyor en donà dues sobre *Film d'un viatge*. Sobre el tema *Importància que té per a Catalunya la veritat de la descoberta d'Amèrica: La genealogia de Colom* la desenrotllà el senyor Ricard Carreras i Valls. Sobre *Excursió a Andalusia; Sevilla* el senyor Francesc Blasi. El senyor Albert Oliveras parlà del *Pedraforca; Impressions d'escalades*. Dues d'interessantíssimes i amenes sobre *Travessia del Sahara i caceres al Níger* foren donades pel senyor Aristides Vallès. Altres dues pel senyor Joan Danés i Venedas sobre *Tossa de Mar; Des-*

cripció de la costa, vila i rodalia. La transformació d'Andorra pel senyor Lluís Creus i Vidal, etc.

ARXIU FOTGRÀFIC.—Aquest arxiu, en acabar el curs passat tenia catalogats 9.100 clixés. Durant el curs va deixar, per a diverses conferències, 627 positius i va facilitar a diverses entitats, 75 còpies per a publicar.

Actualment està procedint a la catalogació de clixés i de fotogravats.

SECCIÓ DE FOTOGRAFIA.—Aquesta Secció, integrada per 133 socis, ha seguit treballant per tal d'augmentar la col·lecció de fotografies, i a aquest fi ha organitzat 17 excursions; les més importants han estat les realitzades a Sant Cugat del Recó, Bergadà, Lleida i província d'Osca, Vulpellac i Peratallada, Prades, Tàrrega, Cardener, Montgrony i Santes Creus.

Ha celebrat un concurs de fotografies de Montserrat i el I Concurs Català de Cinema Amateur, organitzat sota el patronatge d'aquesta Secció. Ha format part del Jurat d'admissió i qualificació del V Saló de Fotografia de Muntanya. Ha cedit el saló d'exposicions per a diverses exhibicions a la Secció d'Esports de Muntanya i al Club Bancalamany. Els dijous al vespre, com de costum, ha continuat l'exhibició de diapositives, i, alternades amb aquestes, ha celebrat diverses sessions de cinematografia amateur.

Actualment està organitzant algunes exhibicions de fotografies obtingudes durant el curs passat, per tal de fomentar l'excursionisme i l'afició a la fotografia documental i artística.

SECCIÓ DE CINEMA.—Aquesta Secció, que en començar-se formà una agrupació dintre de la Secció de Fotografia, celebrà, amb un èxit sense precedents, el I Concurs Català de Cinema Amateur. A final de curs va constituir-se en Secció independent, i durant el curs de les vacances ha tingut cura de preparar l'edició d'una revista que serà portantveu d'aquesta Secció i que aviat veurà la llum. També ha redactat les bases del II Concurs de Cinema Amateur que ha tenir lloc la primavera vinent.

SECCIÓ D'ARQUEOLOGIA.—El curs 1931-1932 fou inaugurat el dia 7 de novembre de 1931 amb la conferència del senyor Casades i Gramatxes, el qual desenrotllà el tema *Els darrers descobriments fets per Sir Evans a l'illa de Creta; Reial temple sepultura de Mi-*

nos. La gran importància de les troballes d'aquesta antiquíssima civilització cridà l'esment dels arqueòlegs de les nacions que més es preocupen d'estudiar els testimonis de les primitives cultures, i seguint aquesta Secció d'Arqueologia el propòsit de donar-les a conèixer, motivà el que es dedicà la primera conferència del curs a aquest tema. La segona, sobre el mateix tema, tingué lloc el dia 26.

El dia 19 del mateix mes, el Dr. Josep Garrut parlà de *L'Església de Sant Martí Sarroca*, joia de l'art romànic de la nostra terra, les bel·leses de la qual féu manifestes, no menys que la seva importància arqueològica i històrica.

Les visites fetes al Museu Arqueològic del Parc de la Ciutadella per conèixer les adquisicions fetes últimament, i a la Casa Gremial dels Revenedors on es conserven els requadres del retaule de Sant Miquel, obra del segle xv, i el Misteri de l'Enterrament del Senyor, que figurava en la processó de Setmana Santa de la Parròquia del Pi, completaren les tasques de la Secció durant el mes indicat.

Durant el mes de desembre, el senyor Joan Roig i Font, en les conferències donades els dies 2 i 9, explicà les seves *Excursions del Segre, per la Vall de Lavansa, al Cardener*, en les quals féu especial esment dels monuments que visità i de les pintoresques riberes del riu Cardener, posat tot de manifest per mitjà dels dispositius projectats de tan interessant excursió.

El dia 23, amb la cooperació d'elements de l'Agrupació de Cineïstes Aficionats de la Secció de Fotografia del CENTRE, tingué lloc una sessió en la qual foren projectats diversos monuments, la importància dels quals per a la història de la civilització explicà el senyor Casades.

Amb ocasió de destinar-se a altres serveis els edificis històrics de l'Hospital de la Santa Creu i Casa de Convalescència, aquesta Secció hi féu una visita el dia 20 de desembre, en la qual el nombros grup de socis que hi assistí pogué fer-se càrrec de la importància artística d'aquelles construccions i especialment dels esgrafiats ara de bell nou descoberts en una de les sales.

No menys interessant resultà la visita que hom féu a la casa de l'antic Gremi de Revenedors i a la capella de la seva propietat en la parroquial església del Pi, la qual es realitzà el dia 29 del mes citat. Els nostres companys pogueren admirar les taules gòtiques de Sant Miquel, les imatges que Damià Campeny esculpí pel Misteri del Sant Enterrament que concorria a la processó de Setmana

Santa que celebrava l'esmentada església, i els ornaments litúrgics que conserva la corporació successora de l'honorable Gremi.

Durant els mesos de gener a juny del corrent any, la Secció que ens ocupa realitzà els següents actes: Dia 20 de gener, el senyor Casades projectà alguns diapositius, reproducció de les més notables escultures de l'època imperial de Roma, el significat de les quals explicà. El 27 del mateix mes, el senyor Roig acabà la relació de les seves excursions per la conca del riu Cardener.

Els descobriments fets al Guinardó i llocs propers a l'Hospital de la Santa Creu i de Sant Pau per la comissió competent de l'Institut d'Estudis Catalans, motivà una visita al lloc de les troballes, que tingué efecte el dia 31 d'aquell mes. El director dels treballs, el nostre consoci senyor Corominas, donà les adequades explicacions sobre la necròpolis ibèrica i la romano-cristiana, l'existència de les quals demostren els exemplars i les restes que s'han pogut tornar a la llum.

En el mes de febrer, els dies 17 i 24, el senyor Aureli Capmany parlà de *L'Església i claustre de Sant Pau del Camp*, amb motiu de la publicació d'una ressenya que, sobre tan notable monument, escrigué l'esmentat senyor per encàrrec d'una revista de turisme. Com a complement d'aquestes conferències hom féu una visita a dit edifici el dia 21.

Els dies 2 i 9 de març, el senyor Frederic Damians donà dues conferències sobre *Selenologia*. Tractà de la superfície del nostre satèlit, i projectà un considerable nombre de diapositius, els quals reproduïren els paisatges imposants i desolats de la lluna, estudi de vulgarització que no és estrany als diversos caires de l'excursionisme.

Molt interessant resultà la visita del dia 13 al Museu de Farmàcia i Medicina retrospectives dels «Laboratoris del Nord d'Espanya», instal·lat a la casa que el director i propietari, Dr. Joaquim Cusi, té al Masnou.

El soci senyor Josep Rovira i Mas, el dia 16, donà una sessió de projeccions dels principals monuments d'Ostende, Bruges, Gand, Brusselles, Lieja, Anvers, Malines i Lovaina, ciutats la importància de les quals en els conceptes artístic, històric i pintoresc és universalment reconeguda.

Augmentà, si és possible, l'actuació de la Secció d'Arqueologia, quan el bon temps, portat per la primavera, facilità la major concurrència als seus actes. El dia 3 d'abril es féu una visita al Museu Arqueològic Provincial de Santa Àgata, com a comiat, puix que es

donarà una més adequada organització a l'esmentat centre, reclamada per la importància dels elements que el componen, amagatzemats fins avui d'una manera gairebé lamentable.

Sota el títol *Una petita ciutat prehistòrica*, el dia 12, el senyor Manuel Bassa i Armengol donà una erudita conferència. Féu una ressenya històrica de la Vall de Rocabruna (Baget); les característiques de la zona volcànica on s'assegueren els pobles desapareguts (Oliva, Nou Sants, Avellanadell i Miralles) en els terratrèmols del segle xv; parlà dels monuments existents, i ressenyà les 17 coves que hi ha en els roquissers d'aquella vall, en les quals trobà els festimonis de l'existència de l'home de l'edat de la pedra.

Els dies 10 i 17 respectivament tingueren lloc les visites a les col·leccions artístiques del Dr. Shafer i del Dr. Comamala; de positiu interès per les obres que conté dels grans mestres de la pintura la primera, i del mestre Ramon Ribera l'altra, en la qual el Dr. Comamala ha reunit les millors obres del celebrat artista català vuitcentista.

La publicació per Dom Anselm M. Albareda, de l'Orde de Sant Benet, de la *Història del Monestir de Montserrat* motivà una detallada recensió de tan notable obra pel senyor Casades, que tingué efecte el dia 27 d'abril.

Les excavacions que s'estan portant a terme en l'església i claustre de Sant Cugat del Vallès, motivaren la visita que hi féu la Secció el dia 24 d'abril, i hom pogué fer-se càrrec de l'excel·lent importància d'allò descobert, principalment de l'època romana, o sia, del *Castrum Octavianum*, la pedra millària que assenyala l'emplaçament exacte de la construcció imperial i les restes de la primitiva església o basilica.

Durant el mes de maig es realitzaren els següents actes: El dia 1 tingué lloc la visita a les obres de l'edifici del Foment de Pietat Catalana, especialment de la capella, la qual és un model de l'encert amb què es combinen els elements de l'art romànic amb el gust modernista de bona llei.

El dia 4, el senyor Casades parlà de *L'Exaltació de la Creu segons l'arqueologia sagrada. La música municipal de Barcelona en els segles xviii i xix*, fou el tema que Mossèn Baldelló desenrotllà en la vetllada del dia 11, erudita dissertació sobre aquest assumpte, genuïnament barceloní.

El dia 18, el senyor Casades donà una conferència sobre *L'antic convent de Sant Miquel d'Escornalbou*, com a preparació de la visita a l'esmentat monument, i el dia 25 el senyor Jeroni Martorell

parlà sobre la *Conservació de monuments a Catalunya. Art preromànic i romànic*, i projectà els diapositius dels monuments més notables d'aquests períodes històrics.

El dia 29, s'efectuà l'excursió a Escornalbou. Els nostres companys pogueren admirar, reunits en aquell lloc, el que constitueix el principal objecte de l'excursionisme tradicional, la naturalesa, l'art i la història, i se sadollaren de les bel·leses que sota aquest triple aspecte reuneix l'antic convent agustinà i les construccions restaurades.

L'illustre patrici senyor Eduard Toda ho ha convertit en un centre d'altíssima cultura, puix l'antiga casa religiosa avui és biblioteca i museu a la vegada.

D'interessant actualitat fou l'explicació que el senyor Casades féu, el dia 1 de juny, sobre *La processó del Corpus a Barcelona; origen, bans, entremesos, ordre de la processó, curs, etc.*, resultat de la recerca de memòries inèdites i records personals, avui de positiu interès; fou completada la dissertació, a més de les diapositives projectades, amb un film, el qual pot qualificar-se d'històric, puix que reproduí la processó del Corpus de l'any de la darrera exposició, facilitada pel senyor Lluís Girau.

El dia 15, el senyor Feliu Duran i Cañameras donà una conferència sobre el *Palau de Justícia de Barcelona i el seu arxiu*, com a preparació de la visita que la Secció féu a l'esmentat edifici i arxiu, acompanyada per dit arxiver, la qual tingué lloc el dia 19 d'aquell mes.

Originalíssima, finalment, resultà la conferència que el senyor Antoni Sauri i Sirés donà, el dia 22, sobre *Lletrística lapidària*, assumpte el desconeixement del qual per la generalitat dels estudiosos, corre parella amb la seva importància.

SECCIÓ DE GEOGRAFIA I GEOLOGIA.—Aquesta Secció organitzà, durant el curs passat, una sèrie de conferències mensuals de temes geològics i geogràfics a càrrec de valuosos elements de la Secció i de fora.

El dia 24 de novembre, prèvies unes paraules del senyor Pau Vila, el professor Dr. Jaume Marcet i Riba, de la Secció, inaugurà el cicle tot dissertant sobre *Les terrasses a Catalunya*.

A aquesta seguiren les següents: el dia 22 de desembre, pel soci professor Mossèn J. R. Bataller amb el tema *Excursions geològiques pels terrenys secundaris de Catalunya i regions limítrofes*; el dia 29 de gener, el senyor Manuel Ferrer de Franganillo tractà

sobre *Nocions de Topografia cartogràfica. Com es fa un mapa*; el dia 26 de febrer, el senyor Rafel Candel i Vila, professor de l'Institut Escola, dissertà sobre el tema *Impressions dels meus viatges pel Marroc*.

Aprofitant l'estada a Barcelona del professor de la Universitat de Tolosa de Llenguadoc, monsieur H. Gausen, convidat pel Servei Forestal de la Generalitat de Catalunya per estudiar el repoblament dels boscos catalans, el CENTRE, per mitjà de la Secció de Geografia i Geologia, va oferir-li la tribuna perquè donés una conferència, la qual tingué lloc el dia 6 d'abril; dissertà sobre *El paisatge del nostre Pireneu*.

Finalment, el dia 29 del mateix mes, hom va cloure el cicle mensual de conferències. Fou el President, senyor Pau Vila, el qui va parlar sobre la *Iniciació a l'estudi geogràfic de La Maresma*.

Aquesta és la tasca anual de la Secció de Geografia i Geologia.

SECCIÓ D'ESPORTS DE MUNTANYA.—L'actuació d'aquesta Secció ha estat intensa durant el curs passat. Ha organitzat una exposició de fotografies obtingudes en les excursions de l'estiu de 1931 i el V Saló Català de Fotografia de Muntanya, que continuà la tradició dels anteriors i els depassà en nombre de fotografies exposades. Hi foren atorgats els següents premis:

Medalla d'or, al senyor Joan Díaz Duque, de «Peñalara», de Madrid.

Medalla de Vermeil, al senyor Aureli Grasa, de «Montañeros de Aragón», de Saragossa.

Medalla d'argent, al senyor Albert Oliveras, del CENTRE.

Primer accèssit, al senyor Albert Oliveras.

Segon accèssit, al senyor Enric Bufill, del CENTRE.

Tercer accèssit, al senyor Ignasi de Quadras, del CENTRE.

Aquest any, per primera vegada, es concedí un *premi especial* a la fotografia que, junt a l'efecte artístic necessari, hagués presentat per a la seva obtenció la dificultat inherent a l'alta muntanya. L'esmentat premi fou atorgat al senyor Albert Oliveras.

La Secció participà en exposicions organitzades per altres entitats, les quals havien sol·licitat la seva aportació. Són aquestes: al Saló de fotografia que organitza anualment la «Sociedad Española de Alpinismo Peñalara», de Madrid; al concurs «Montserrat vist pels excursionistes», organitzat per la Secció de Fotografia del CENTRE, i al Saló de l'Esquí del Centre Excursionista Sabadell.

Per tal que els esquiadors poguessin combinar amb les majors probabilitats d'èxit llurs sortides a muntanya i coneguessin en tots moments els llocs més apropiats per a practicar el seu esport, la Secció publicà setmanalment, durant els mesos d'hivern, el Butlletí de la neu a Catalunya, el qual conté dades sobre la quantitat i la qualitat d'aquesta a La Molina, Núria, Andorra (Soldeu), Port de la Bonaigua i, eventualment, d'altres indrets que, segons les circumstàncies, puguin interessar, ultra la temperatura i estat atmosfèric dels llocs esmentats. El butlletí ha estat tramès regularment a les cases i entitats que s'hi han subscrit.

L'acció propagadora dels elements de la Secció ha portat fins allunyats punts de Catalunya, amb llurs conferències i ressenyes, la divulgació de les belleses de la muntanya i de l'esquí.

Durant l'hivern darrer, la neu ha caigut abundantment, però no ha pogut ésser aprofitada perquè les nevades vingueren tardanes, i, si bé la neu durava als cims, es fonia ràpidament a les pistes.

Aquest any, ha correspost a la Secció organitzar els campionats d'esquí, fons i salts, en els quals, a més dels equips pertanyents a clubs catalans, prengueren part esquiadors de les societats «Peñalara», «Club Alpino Español» i «Deportiva Excursionista», de Madrid, i «Montañeros de Aragón», de Saragossa. Malgrat l'escassetat de neu a les pistes, els campionats es disputaren brillantment.

Els vencedors de les curses foren els següents: Campionat d'Espanya de fons, senyors Teodor Martín, del «Peñalara», Ricard Arche, del «Club Alpino Español», i Ernest Mullor, del CENTRE. Per equips vencé el «Peñalara». Campionats d'Espanya de Salts, senyors Ricard Urgoiti, del «Club Alpino Español», Manuel Pina, del «Peñalara», i Xavier Vilaró, del CENTRE.

Campionat de Catalunya de fons i Cursa internacional: Classificació internacional, senyor Andreu Manaud. Classificació per al Campionat de Catalunya, senyor Joan Andreu.

Cursa de velocitat per a senyoretas: senyoreta Roser Guarro.

Cursa de baixada del Puigllançada: senyor Kaare Hohle. Classificació femenina: senyoreta Lluïseta Marnet.

L'equip de la Secció també prengué part en la Cursa de baixada de les Nou Creus, organitzada pel Centre Excursionista Rafael de Casanova, i que guanyà el soci del CENTRE senyor Kaare Hohle. En aquesta cursa els deu primers llocs de la classificació foren per als esquiadors del CENTRE.

Durant l'hivern darrer, es realitzaren moltes excursions amb

esquís, de les quals les més importants foren les següents: Al port de la Bonaigua i pla de Beret; a l'Estangento, pic de Peguera i Espot; al Montarto d'Aran, tuc de l'estany de Mar, rasos de Liat, tuc de la Serra, serra Palomera i pic Cigalera; a la Renclusa i pic d'Aneto, i al pic Negre d'Embalira, Soldeu i vall de Ciscà. D'una manera especial, tot aprofitant les grans nevades de la primavera, ha estat recorreguda detingudament tota la regió d'Ull de Ter i de Núria, i s'ascensionaren gairebé tots els seus cims.

Entre les excursions efectuades a l'estiu, mereixen esment les següents: a la Vallferrera i Andorra; diversos campaments a l'estany de Sant Maurici, des d'on es realitzaren interessants escalades per les crestes de Subenulls, Basiero i Encantats; a la Vall d'Aran i Ribagorça; a la Vall d'Aran i Vallferrera; al cercle de Siscà; al cercle de Colomés on s'installà el campament oficial de la Secció; a la vall de Tena, i al Balaitous, Vignemale, Mont Perdut i vall d'Ordesa.

En l'any comprès des del juny de 1931 a igual mes de 1932 la Secció ha efectuat 117 excursions, amb un total de 133 ascensions. Durant el mateix any, el nombre de campaments instal·lats ha estat de 17, i la quantitat ingressada en concepte de lloguer de tendes indica que es feren més de cent pagaments per una tenda i per dia.

COMISSIÓ DE PUBLICACIONS.—Aquesta Comissió, durant el curs passat, ha reeditat la *Guia de la Vall de Ribes*, del que fou malaguanyat president d'aquesta casa Cèsar A. Torras, degudament corregida i posada al dia. L'acompanya un mapa destrament traçat, que fa que l'obra sia d'una gran utilitat per als excursionistes.

Així mateix, seguint el criteri de reeditar les guies esgotades, durant el prop passat estiu la Comissió de Publicacions va posar a la venda una nova *Guia de la Costa Brava*, que també ha assolit un encoratjador èxit de venda.

Finalment, per tal de donar a conèixer arreu el nom i les activitats del CENTRE, va publicar un fascicle de propaganda, bellament imprès, que en part ha estat repartit pels centres culturals i de turisme, i pels principals hotels de Catalunya i de fora.

ESTUDI DE LA MASIA CATALANA.—Aquest estudi de *La Masia Catalana*, que la Fundació Concepció Rabell, Vidua de Romaguera, encarregà al CENTRE, ha prosseguit les seves constants i silencioses tasques de recerca, aplegament i ordenació de materials, en

forma que actualment constitueix un nucli sense parió de quantiosa i valuosa documentació.

Els qui per primera vegada coneixen els materials aplegats, queden sorpresos. Especialment els estrangers estudiosos que els han visitat fan lloances de l'Estudi, meravellats que no sigui portat a terme subvencionat o patrocinat per alguna entitat pública de caràcter oficial, aquest estudi que constitueix una veritable deu on hauran de venir a pouar els estudiosos posteriors.

Aquesta tasca ha estat compartida amb la de preparació per llur publicació d'uns volums de *Materials*, en els quals veuran la llum estudis monogràfics de caràcter històric, geogràfic, arquitectònic, folklòric, jurídic, lingüístic, agrícola, junt amb uns seccions de Miscelànea, Crònica, Selecta, etc. Es va apropant el moment de poder presentar públicament els primers fruits de les despeses i anys de treball que l'Estudi representa.

DIADA DE SANT JORDI.—La festa patronal del CENTRE va celebrar-se, com de costum, amb gran solemnitat. Presidiren l'acte, a més dels individus de la nostra Junta Directiva, els representants de les nostres corporacions populars, el Conseller de la Generalitat de Catalunya, senyor Ventura Gassol, i el regidor de l'Ajuntament, senyor Joaquim Pellicena.

També eren a la presidència Mossèn Jaume Oliveras, en representació del senyor Bisbe de Barcelona, i els socis medallistes senyors Casades i Matheu.

Obert l'acte, el senyor Bofill i Mates glosà la figura de Sant Jordi en un escaient parlament, i el Mestre en Gai Saber senyor Joan M. Guasch recità la poesia de Mossèn Antoni Navarro, titulada *Sonata d'abril*.

A continuació, es féu l'adjudicació de la Medalla d'or del CENTRE, instituïda pel senyor Patxot, al soci i ex-president del CENTRE senyor Jaume Massó i Torrents, i li fou lliurada pel nostre President, senyor Pau Vila, el qual, amb aquest motiu, pronuncià un bell parlament, i posà de manifest els treballs literaris i excursionistes del l'homenajtat.

Aquest, amb senzilles paraules, agrai l'adjudicació de la Medalla, i relatà algunes anècdotes de la seva llarga vida d'excursionista.

Amb el parlament del senyor Patxot, que per malaltia d'aquest va llegir el senyor Blasi, i després dels pronunciats pels representants de la Generalitat i l'Ajuntament, es clogué tan bella festa.

BIBLIOTECA.—Amb el donatiu efectuat per la senyora Vídua de Vintró, ha augmentat considerablement la importància de la Biblioteca, com veureu per les següents dades:

Volums ingressats, 1.332; classificats com segueix:

Per compra	78
Per canvi	32
Per donatiu	1.222

dels quals 1.144 són donats per l'esmentada senyora Vídua de Vintró.

Noves publicacions:

München.—*Der Winter*.

Intercanvis establerts amb:

Madrid.—*Boletín de la Sociedad Española de Historia Natural*.

Préstec de llibres: 398 volums contra 262 el curs passat.

El nombre de lectors també ha estat més gran aquest any, puix és de 3.102 contra 3.004, la qual cosa dóna un total en més, sumats a aquests els lectors per préstecs de llibres, de 234.

El total de volums de la Biblioteca és el de 10.224 contra 8.892 al final del curs passat.

Socis.—El nombre de socis, el 30 de juny darrer, era de 1.333 contra 1.302 en igual data de l'any passat.

He acabat la relació de les principals activitats portades a cap pels socis d'aquest CENTRE durant el curs passat. Com deia al començament us haureu pogut fer càrrec que s'ha treballat amb entusiasme i que la tasca ha estat gran.

No vull acabar sense agrair públicament a la Generalitat de Catalunya l'haver atès el nostre prec d'ajudar-nos econòmicament amb la consignació que ens ha destinat en el pressupost d'aquest any. Confiem que seguirà ajudant-nos, i que el mateix faran altres corporacions populars.

També vull adreçar un prec als socis: que procurin portar-ne de nous, per tal que, unint l'esforç de tots plegats, poguem augmentar l'obra de cultura que realitza aquest CENTRE des de fa 56 anys en bé de la nostra Pàtria.—FÈLIX TURULL I FOURNOLS

SECCIÓ DE GEOGRAFIA I GEOLOGIA

En la prop passada reunió celebrada el dia 21 d'octubre, la Junta d'aquesta Secció estudià el pla de conferències i excursions a realitzar durant el present curs.

En principi s'establí el següent:

Excursions d'un dia: Maresma, Vallès; Penedès, Garraf; Terrassa, Calders, Caldes de Montbui, Sabadell; Manresa, Calders, Mura; Conca del Gaià per Santa Coloma de Queralt i La Llacuna, Igualada; Segarra, Conca d'Odena; Circumvallació del Montseny.

Excursions de dos dies: Llobregat, Cardener; Vic, Olot, Banyoles; Girona, Empordà, Costa Brava.

Ultra aquestes hi ha en estudi d'altres sortides als jaciments miocènics tarragonins i als secundaris de les estrebacions pirenenques.

Totes les excursions aniran precedides d'una conferència explicativa a càrrec del director de l'excursió.

SECCIÓ D'ARQUEOLOGIA I HISTORIA

Obres de restauració i d'excavacions en el Monestir de Sant Cugat del Vallès.—El «Servei de Conservació i Catalogació de Monuments», de la Generalitat, porta a bon terme els treballs empresos en l'històric monestir de Sant Cugat del Vallès. Les obres més darrerament fetes consisteixen en assegurar l'estabilitat d'una de les galeries del claustre, que presentava alarmants mostres de desplombament. Així mateix estan en plena activitat els treballs d'excavació en el jardí del claustre i en l'interior de l'església, la qual cosa ha donat els majors resultats, puix s'han descobert vestigis d'un grandíssim interès arqueològic, car s'han tornat a la llum fragments de l'època visigòtica o pre-romànica i del període romànic, a més del que s'ha descobert del *Castrum Octavianum*, especialment la pedra miliària, la qual demostra l'exacta ubicació d'aquesta estació militar romana del temps de l'imperi.

En aquests dies es procedeix a reforçar els fonaments de la façana i els pilans de l'església, perjudicats en llur estabilitat per unes mines properes; de manera que la seguretat del monument quedarà, d'avui més, afermada, tot completant les obres de consolidació que fa alguns anys (si mal no recordem, durant la prelacia

del bisbe Dr. Urquinaona) es realitzaren per tal de deturar l'imminent perill de l'aclofament de la volta de la nau de mitjorn de l'església i del cimbori.

SECCIÓ D'ESPORTS DE MUNTANYA

II Saló de l'Esquí Català i de Material d'Esports de Neu fabricat a Catalunya

A fi de portar cada vegada una mica més enllà el complet desenrotllament dels Esports de Neu a Catalunya, d'anar donant-los a conèixer al gran públic i d'obtenir-ne la industrialització i nacionalització, la Secció d'Esports de Muntanya torna a convocar els industrials de Catalunya que produeixen material adequat per a la pràctica dels Esports de Neu i de l'Excursionisme hivernenc amb esquís, per celebrar el II Saló de l'Esquí Català, el qual es regirà pel següent Reglament:

Article Primer. Podran concórrer a aquest Saló tots els industrials de Catalunya que siguin directament productors dels materials que vulguin exposar.

Art. 2.^{on} Podran exhibir-se en el Saló, el productes que puguin classificar-se dins un dels tres grups següents:

Grup A: Esquís de totes les qualitats i varietats.

Grup B: Accessoris (bastons, fixacions, pells de foca, ceres, crampons, piolets, motxilles, etc.).

Grup C: Indumentària (vestits, gèneres de punt, calçats, teles impermeables, etc.).

Art. 3.er La Secció d'Esports de Muntanya examinarà els productes tramesos i rebutjarà els que per llurs característiques, o presentació deficient no mereixin ésser presentats al Saló o estiguin fora del seu abast.

Art. 4.^{rt} El Saló serà obert a la Sala del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA (Paradís, 10, pral.), en sales i patis convenientment arranats, dels dies 1 al 15 del propinent mes de desembre. La Secció organitzadora podrà gestionar de la Junta del CENTRE, segons la importància del Saló, una pròrroga que mai no podrà ésser major de quinze dies.

El Saló podrà ésser visitat tots els dies feiners de les onze a la una del matí, i de les sis a dos quarts de nou del vespre. Els dies festius només de les onze a la una del matí. Es podrà visitar també les nits en què tinguin lloc sessions i conferències a càrrec d'elements de la Secció organitzadora.

Art. 5.è La Secció organitzadora procurarà per mitjà de cartells anunciadors, per circulars trameses a les Entitats excursionistes i culturals de Catalunya, i per notes a la premsa, de fer la convenient propaganda del Saló.

Art. 6.è L'única quantitat que els expositors hauran de satisfer serà la corresponent a l'arrendament de l'*stand*, i la que els pertorqui pel seu aranjament uniforme i pels rètols. La Secció no tindrà cap participació en el volum de vendes que puguin efectuar, dins i fora del Saló, els expositors.

Art. 7.è Els industrials que desitgin concórrer al II Saló de l'Esquí Català hauran de fer llurs demandes d'*stand*, especificant en quin grup estaran inclosos, precisament per escrit. Aquestes demandes aniran acompanyades del 50% de l'import del lloc que s'hi demani, puix sense aquest requisit no seran preses en consideració.

Art. 8.è Els llocs per a l'exhibició d'esquís permetran que s'aguantin verticals, i vindran disposats de manera que puguin ésser fàcilment examinats pels visitants. El preu d'aquests llocs serà de 75 pessetes el metre lineal. No tindran altra fondària que la necessària al sosteniment dels esquís i bastons.

Art. 9.è Els *stands* per a l'exhibició d'accessoris i d'indumentària estaran muntats en uns taulells d'un metre d'alçada, 60 centímetres d'amplada i un metre de llargada; la tarifa serà de 50 pessetes el metre lineal. Un mateix expositor podrà demanar diferents *stands* d'aquestes dimensions seguits o bé separats.

Art. 10 Per al millor aprofitament del local o per voluntat dels expositors, es crearan *stands* de dimensions especials, i amb alçades variables, per a presentació de maniquins. Els preus, però, seran fixats d'acord amb la tarifa general de 50 pessetes el metre lineal per 60 centímetres d'amplada.

Art. 11 La distribució per grups i l'emplaçament dels *stands* serà fet exclusivament per la Secció organitzadora, la qual se subjectarà a un rigorós torn, seguint l'ordre de comandes, segons prescriu l'article 7.è.

Art. 12 El pagament del restant 50% dels drets d'inscripció, així com de les quotes resultants, que es fixen en els arts. 8.è i 9.è

serà efectuat durant els primers vuit dies després d'inaugurat el Saló.

Art. 13 En la decoració i en la retolació dels *stands* regirà la més absoluta uniformitat. La Secció en tindrà cura per compte dels expositors, als quals seran mostrats models dels rètols i els serà comunicat prèviament el cost aproximat de les llegendes que desitgin.

Art. 14 Tots els articles exposats hauran de portar en lloc ben visible el preu de venda al detall.

Art. 15 Els expositors podran acceptar encàrrecs i vendre els articles exposats, però cap d'aquests, per petit i de poc valor que sigui, no podrà ésser retirat mentre l'Exposició sigui oberta.

Art. 16 La Secció organitzadora posarà la major cura en vetllar per la seguretat i conservació dels materials exposats, però declina tota responsabilitat pels danys que poguessin sofrir.

Art. 17 Els industrials i expositors queden facultats per a efectuar directament o per tercera persona la propaganda i venda dels articles exposats, per a repartir targetes i impresos, i per a donar tota mena d'explicacions i referències al públic que ho solliciti. Les persones designades hauran d'exhibir a l'Entitat una carta en la qual l'expositor faci constar aquesta delegació.

Quan no hi hagi cap persona interessada, les comandes que es vulguin formalitzar podran inscriure's en els talonaris especials que es trobaran en diversos llocs del Saló. La Secció tindrà compte de fer arribar als interessats les comandes així formalitzades, amb el ben entès que en cap cas se li podrà reclamar per incompliment d'una de les parts.

Art. 18 Per tal de donar la màxima eficàcia divulgadora al present Saló, i perquè l'Esquí i tots els seus accessoris arribin a adquirir veritable caràcter popular, els expositors que presentin articles de qualitat i de preus normals, són especialment pregats de presentar cada un d'ells un model o tipus popular, el qual haurà de tenir com a condició l'ésser fort i ben construït, i tenir un preu inferior en un 30% als preus dels articles de luxe o de primera qualitat.

En el cas que aquesta aportació d'articles populars, degudament seleccionada per la Secció organitzadora, fos suficient, aquesta procuraria crear un *stand* o secció independent, anomenada *popular*, en què s'aplegarien tots els productes que reuissin aquesta qualitat.

Art. 19 Per a donar la màxima eficàcia divulgadora a aquest

Saló, la Secció organitzadora, mentre aquest estigui obert, s'encarregarà de donar curs a les ordres de compra provinents d'Entitats foranes, municipis, escoles, etc., i procurarà repartir-les equitativament entre els Expositors oferint el seu concurs desinteressat per a assegurar dins de cada qualitat i preu les millors condicions de material.

Art. 20 La concurrència a aquest Saló significa la conformitat amb el present Reglament.

Art. 21 Tots els casos no previstos en el present Reglament seran resolts per la Junta Directiva de la Secció organitzadora, la qual els comunicarà a tots els expositors que hagin concorregut a aquesta exposició.

BIBLIOTECA

REVISTES INGRESSADES ÚLTIMAMENT. - SUMARIS RESUMITS

ALPINISME

- Couturier, Marcel. *L'Aiguille Verte par le grand couloir Nord. Première Ascension.* 1932-101.—Rand Herron, A. *Le Kaisergebirge. Ecole de l'Alpinisme allemand moderne.* 1932-108.—Henry, Pierre. *Les bordes de montagne.* 1932-122.—Comici, E. *L'escalade d'un surplomb (Val Rosandra).* 1932-126.—Bauer, Paul. *L'Expédition allemande de 1931 a l'Himalaya.* 1932-128.

DONATIUS

- ARXIU HISTÒRIC DE LA CIUTAT.—*Exposició de documents de l'antic Gremi de mestres sabaters.*—Barcelona, 1931-32 (de l'Arxiu).
 MANCOMUNITAT HIDROGRÀFICA DEL PIRENEU ORIENTAL.—*Re població forestal.*—Barcelona, 1932 (de l'Entitat).
 IGLÉSIES, J. & SANTASUSAGNA, J.—*Del camp de Tarragona a l'Ebre.* Reus, 1931 (dels autors).
 FLORES, AUGUSTO.—*De Buenos Aires a Nueva York a pie.*—Barcelona, 1931 (del senyor Lluís Llagostera).
 TUSQUETS, TRESSERRA, E.—*A través de tres civilitzacions.*—Barcelona, 1922 (del senyor Lluís Llagostera).

- VIOLANT SIMORRA, R.—*Recull folklòrico-etnogràfic de les Valls del Flamisell*.—Barcelona, 1932 (de l'autor).
- BIBLIOTHÈQUE D'ART CATALAN. FONDATION CAMBÓ.—*La Catalogne a l'Epoque Romane*.—París, 1932 (del senyor Francesc Cambó).
- MASPONS I ANGLASELL, F.—*La Generalitat de Catalunya y la República Espanyola*.—Barcelona, 1932 (de l'autor).
- MAIRIE DE BARCELONE.—*L'oeuvre d'enseignement de la Municipalité de Barcelone*.—Barcelona, 1932 (de l'Ajuntament de Barcelona).
- AJUNTAMENT DE BARCELONA.—*Inauguració de les obres de la Colònia Escolar permanent de Berga*.—1932 (de l'Ajuntament de Barcelona).

CONFERENCIES I EXCURSIONS PROJECTADES PER AL MES DE DESEMBRE DE 1932

Dia 1. — Inauguració del II Saló de l'Esquí Català.

Amb motiu de la inanguració d'aquest Saló, tindrà lloc el següent cicle de conferències, il·lustrades amb projeccions, organitzat per la Secció d'Esports de Muntanya:

Dia 2.—A les 10 de la nit, el soci senyor Josep M.ª Guilera, donarà una conferència sobre el tema *L'Aneto per tres bandes*.

Dia 9.—A les 10 de la nit, el soci senyor Albert Oliveras i Folch donarà una conferència el tema de la qual s'anunciarà oportunament.

Dia 16.—A les 10 de la nit, el soci senyor Josep Torent i Sostres donarà una conferència sobre el tema *Els cercles de Gerbé, Saburedo i Colomé amb esquís*.

ADVERTIMENT.—Es demana als socis del CENTRE que vulguin indicar les conferències i excursions que tinguin preparades per a aquest curs, per tal de poder ordenar-les amb temps.

Secció de Fotografia

Dia 4.—Excursió a Torrelles de Foix, església vella de Foix i Fontrubí.

Dia 11.—Excursió a Olivella, Jafra i Sitges.

Dia 18.—Excursió a Santa Fe de Montseny, Sant Marçal i Viladrau.

ADVERTIMENT.—Hom fa avinent als socis d'aquesta Secció que en el successiu les reunions setmanals que celebra el primer di-jous de cada mes, seran de dos quarts de vuit a dos quarts de nou de la vetlla, en lloc de les 10 a les 11 de la nit, com venia fent-se en cursos anteriors.

En aquestes reunions, que ensems seran preparatòries de l'ex-cursió del diumenge següent, podran els esmentats socis projectar llurs diapositives com és de consuetud.

Secció de Geografia i Geologia

Aquesta Secció prepara, per a la primera quinzena del mes de desembre, una excursió científica als voltants de Manresa.

La data i els altres detalls d'aquesta excursió s'anunciaran oportunament.

Secció d'Esports de Muntanya

i

Secció d'Arqueologia i Història

Els actes i excursions que organitzaran aquestes Seccions du-rant el mes de desembre, així com els horaris i altres detalls de les mateixes es fixaran en les reunions que habitualment celebren cada una d'elles.

ADVERTIMENTS

Es prega als concurrents a les excursions, visites i altres actes, que no es descuidin de portar la insígnia del CENTRE, per tal d'evitar confusions amb persones que, titulant-se excursionistes, no guardin la deguda compostura.

També es prega a tots els socis que tinguin fotografies dels xalets i refugis del CENTRE que vulguin posar-los a disposició de la Secció de Fotografia per a treure'n còpies.

BUTLLETÍ DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Publicació mensual

Un vol. anyal de 384 pp. text. 96 pp. làmines i nombrosos gràfics
i un SUPLEMENT de 192 pp.

Abonament: Socis del CENTRE, 15 pessetes anyals

SUMARI DEL BUTLLETÍ DE NOVEMBRE DE 1932

Antiguitats de Tona, per JOSEP DANÈS I TORRAS.—*Tradicions de la Seu de Barcelona*, per JOAN AMADES.—*El Museu de Santa Àgata*, per P. C. i G.

LAMINES

LXVIII. *Tona: Objectes de sílex trobats en un vessant del puig de Torrellebreta. Fragments de l'estela ibèrica trobada en terres del mas Riambau.*—LXIX. *Tona: Forn ibèric de La Villa en el qual es veuen les restes de la cambra de cocció. Forn antic de la carretera, en ésser iniciada l'excavació.*—LXX. *Tona: Forn antic de la carretera, en ésser acabada l'excavació. Forn ibèric de La Villa, amb el banc d'argila on fou excavat.*—LXXI. *Tona: Forn ibèric de La Villa; sostre pla vist per sobre i sostre pla vist per sota.*—LXXII. *Tona: Puig del Castell, amb la torre de guaita romana; en el pla la masia La Villa. Parets complementàries de les roques per a defensa i aprofitament de les terres del planell.*—LXXIII. *Tona: Torre de guaita romana, en el puig del Castell.*—LXXIV. *Tona: Antiga parroquial de Sant Andreu i torre de guaita romana, situada dalt del puig del Castell.*—LXXV. *Tona: Puig del Castell; antic dipòsit d'aigua excavat en la roca. Antiga església de Santa Maria del Barri des del puig del Castell, per J. DANÈS*

GRAFICS

Tona: Tipus ibèrics. Forn antic de la carretera. Forn ibèric de La Villa. Guaita romana. Sepultura clerdolana. Planta de l'església parroquial de Sant Andreu. Planta de l'església de Santa Maria del Barri, per J. DANÈS
La colla del Sant Esperit. Tonada que tocava la colla del Sant Esperit a la processó de Corpus